

Tenim a les llibreries el volum de Lluís M. Xirinacs *FILOSOFIA I PRÀCTICA DE LA NOVIOLÈNCIA*,¹ mai no publicat fins avui. La introducció —que la Fundació)(Xirinacs agraeix—, és de Raimon Panikkar. “Glops” s’alegra d’haver pogut agermanar dues personalitats properes en les seves reflexions espirituals i, tot celebrant-ho, en vol difondre un tast. Cal tenir present que la *noviolència* no consisteix en cap mena de passivitat davant de l’agressivitat del més fort, sinó que, enllà d’una actitud activa de resistència, esdevé una estratègia de transformació social sense emprar cap mena de força i eliminant tota coacció, sempre considerades un mal. Tampoc no és cap manera de fer inassolible: Catalunya en té exemples paradigmàtics, des de la manifestació de capellans de 1966 a les cassolades contra la guerra d’Iraq, des de les processons silencioses passant per les recents tancades d’estudiants contra el Pla Bolonya, el denominat Espai Europeu d’Educació Superior, fins a la manifestació “10 mil a Brussel·les” per a la independència que va tenir lloc el passat 7 març 2009. Vet aquí recursos d’una oblidada lluita no violent.

Generalment es puen les arrels de la noviolència en la filosofia de l’Orient antic (Lao Tsé, Confuci...) i del cristianisme; Xirinacs ens parla dels “Pobres de Jahvè” de la Bíblia, i del perill d’un concepte massa arran de la resignació en Jesús el Natzarè o el mateix Francesc d’Assís; res d’estrany que ens parli d’origens més recents en les figures de Thoreau, Tolstoi, Gandhi, M. Luther King, Schweitzer, Lumumba, Luthuli, Mandela, Tutú, Vinoba o Lanza del Vasto... Recordem que des de la noviolència, Gandhi va aconseguir la independència de l’Índia. Pocs saben que Francesc Macià, que considerava Gandhi “l’apòstol més gran de la nostra època”, l’any 1930, des del seu exili de Brussel·les arran dels fets de Prats de Molló (un intent militar d’independitzar Catalunya, frustrat per una delació), prologà la versió catalana publicada per l’Editorial Políglota de l’obra de Romain Rolland, *Mahatma Gandhi*.

Enfront dels continuats enganys que sofreix Catalunya per part del govern de Madrid —balances fiscals opaques, finançament a les *kalendas graecas*, Estatut al Tribunal Constitucional...—, val la pena no oblidar la lluita no violent. Quan la lleialtat entre el nostre govern i l’estatal ha arribat a fer vessar la gota del got de la paciència, si seguim la doctrina de Gandhi i no volem veure més trepitjada la nostra dignitat com a comunitat nacional, cal la denúncia i ja no es pot seguir cooperant. Els passos posteriors a la no cooperació són la resistència passiva, la desobediència civil i les accions alternatives que poden tenir tot un ventall de possibilitats. Què passaria si la Generalitat es disposés a cobrar els impostos dels catalans i aquests no els haguéssim d’ingressar a cap compte de Madrid? La noviolència és una lluita. Ha arribat l’hora per als catalans de començar a preparar-nos-hi? El que ara segueix és una primícia del pensament de Lluís M. Xirinacs.

La tria, les notes, les síntesis i la coordinació de textos són de Lluís Busquets i Grabulosa.

¹ Malgrat segons l’IEC s’ha d’escriure “no-violència”, hem optat per fer-ho com un sol mot, “noviolència” a mena de neologisme, seguint una tendència internacional a fi de distingir una actitud de “no a la violència” de la filosofia i estratègia de transformació social que anomenem “noviolència”.

NOVIOLÈNCIA, UN TERRENY SAGRAT I CÒSMIC

✓ El terreny de la noviolència és sagrat. Els orientals pretenen tocar el que podríem denominar *transcendència*.² Una persona ha arribat dalt de tot de la maduració quan ha assumit a fons aquest tema.

✓ La *força* i la *violència* són dues coses diferents. Es diu que hi ha *violència* per tot arreu i el que hi ha és *força* per tot arreu. L'univers és força pura. Fins i tot allò que anomenem matèria, segons Einstein, és força enrotllada que es pot desenrotllar de manera que en surti energia atòmica, energia nuclear, etc. Si el sol no fos energia enrotllada, si només fos un carbó encès, amb tota l'energia que expandeix fora, en dues setmanes es consumiria i el seu volum desapareixeria. La *violència* és la força que impedeix la força de l'altre. Quan xoquen entre elles, una impedeix l'altra. Vist que es tracta d'una definició molt àmplia de la violència, les conseqüències d'aquesta definició són terrorífiques.

✓ La col·lisió de forces genera conflictes en tot l'univers: si la Terra caigués damunt del Sol, quedaria abrusada, i això seria violència sobre la Terra. La violència ens produeix pessimisme. Hi ha molta violència en la naturalesa, fins i tot en les formes més dissimulades. I això sense entrar en el territori humà.

CAP A UNA DEFINICIÓ DE LA NOVIOLÈNCIA

✓ Em demaneu una definició de *noviolència*? La gent té la idea que la noviolència és més aviat una mena de pacifisme passiu: no fer, deixar-se arrossegar, tenir una actitud de negar-se a fer alguna cosa, etc. Aquests darrers anys, davant el conflicte amb l'ETA basca, s'acostuma a dir: "La pau per damunt de tot". En temps d'en Franco encara hi havia gent, com el cantautor Raimon, que s'atrevia a cantar: "De vegades la pau no és més que por". No totes les paus són bones i Jesús, a l'Evangeli, diu: "No he vingut a portar la pau sinó la guerra" (Mt 10,34; Lc 12, 49-51). Doncs, de vegades, la dignitat és més important que la pau. "Quaranta anys de pau", es deia en temps d'en Franco. La pau en si mateixa no és un valor; en realitat és una conseqüència del veritable valor. Està molt bé que vingui la pau, però cal distingir entre una pau falsa i una pau veritable.

✓ El sintagma "noviolència" ha vingut importat de l'Índia, de Gandhi, tot i que ell diu que la noviolència la va aprendre d'Occident. És una traducció del mot sànscrit *ahimsa*. *A-*, en indoeuropeu vol dir *no* (és negació) i *himsa* vol dir 'violència'. Aquesta paraula està posada de relleu en els Vedes més antics.³ A l'Índia aquesta paraula és sagrada.

² Denominem *Transcendent* l'enllà que sembla ultrapassar els límits de la nostra experiència humana i, perquè ens és desconegut o perquè ens causa una certa temença o basarda, tendim a venerar-lo com a inhabitual, com a 'sagrat', és a dir, separat del que és profà i ens resulta més manejable. Aquesta reverència en brut ha portat l'home, des de temps immemorials, a la *religió*, un mot l'etimologia del qual superposa tres conceptes: *religari* ('lligar-se'), *relegere* ('rellegir, reparant especialment en alguna cosa') i *reeligere* ('elegir de nou'). En la mesura en què s'ordena a Déu, la religió, presa com el lligam dels humans amb la transcendència divinal, dóna sentit a l'essència i l'existència humanes. Tanmateix avui dia hi ha qui pensa que aquest concepte de transcendència és antropomòrfic, perquè presenta l'home com a punt de referència. Buda ja ho havia intuït. Depurada convenientment, la transcendència esdevé tan radical que ja no se'n pot abastar cap concepte.

³ Es denominen *Veda* els quatre textos sànscrits que formen la base de l'extens sistema d'escriptures sagrades de l'hinduisme (*Rig Veda*, *Iàyur Veda*, *Sāma Veda*, *Àtharva Veda*), a més dels textos rituals

Allà, un pagès que estigui llaurant, si es troba un ratolí al seu hort, no el mata sinó que l'agafa per la cua i el tira a l'hort del veí. No resol res, però no el mata. Això no obstant, Gandhi fa una mutació essencial en la concepció de la “noviolència”. Diu que va aprendre la noviolència al *Sermó de la Muntanya* de l'Evangeli de Sant Mateu (tot el Sermó, que comença amb les *Benaurances*, ocupa els capítols 5-7): “Benaurats els pobres perquè d'ells serà el Regne del cel; benaurats els...,” etc. Deia que els cristians tenim uns llibres preciosos, però que no els practiquem; en canvi, ell els practicà al peu de la lletra.

LA NOVIOLÈNCIA ES DEFINEIX DES DE LA VERITAT DEL SUBJECTE

✓ Gandhi va anomenar *ahimsa* la noviolència, però a ell no li agradava la paraula perquè la trobava negativa. La mutació que fa Gandhi és convertir el negatiu en positiu. Hi ha gent que ho interpreta com a noviolència activa, per afegir-hi alguna cosa positiva. Ell li canvia el nom i en comptes de noviolència l'anomena *satyagraha*. *Satya*, en sànscrit, vol dir veritat, i *graha* força; *satyagraha* és “la força de la veritat” en positiu.

✓ Aquesta paraula, *veritat*, a Occident vol dir una cosa i a Orient en vol dir una altra. A Occident la veritat és com una espècie de teorema o de llei o de dogma o de definició ortodoxa (adequació entre objecte i subjecte). Gandhi deia: “La veritat és una cosa que neix dins el cor, a cada moment, segons les circumstàncies, i pot canviar a cada nova circumstància. S'ha de buscar a cada instant amb els ulls ben oberts i l'esperit amatent”. És l'obediència a una voluntat, a un consell que et surt de dins el cor, però que s'ha format no sols amb contemplació —que allà proposen a tothom—, sinó també amb coneixement de la realitat exterior, amb estudi i devoció. Segons Gandhi: “Quan tu has contemplat i estudiat, llavors et surt una síntesi interior que et diu «això és la veritat», i aquesta veritat ve amb un paquet de llum, de força i de felicitat de torna”. I si tu la segueixes, tens la llum necessària per defensar-la, la força per realitzar-la i dur-la a la pràctica, i la felicitat per fruit-la.

✓ La noviolència ni és el refugi dels covards ni la màscara de cap violència somorta. Gandhi va elevar la noviolència a una altura enorme; tant que, per a ell, no és només un mètode de lluita, és més que una manera de ser: és el nostre ésser profund.

✓ La noviolència exigeix com a primera cosa que existeixi un *subjecte* humà. Això és molt important. És a dir, no es tracta de *fer* sinó d'*ésser*. Del subjecte sortirà l'acció i la manera de fer. Però, si no hi ha subjecte humà, no hi ha res a fer. Per tant, un senyor que usi la noviolència només com a tàctica, com a eina, no practica la noviolència. Se li podrà dir pacifista o resistent, però el missatge de la noviolència canvia la persona com a ésser, no com a fer. Per això recomano no oblidar una frase d'Ignasi de Loiola: “Tots els sacrificis, tot lliurament propi, tot amor és bo, excepte el que destrueix el subjecte que el porta a terme”.

Aranyakes i *Brhamans*, monòtons però precursors de la gran revolució espiritual dels *Upanixads* (800-300aC) i els *Purāna*, textos tots atribuïts a Vyāsa (mítica encarnació del déu Vixnú). La paraula *veda*, que en sànscrit significa literalment ‘ciència’, ‘coneixement’, és a l'origen del mot ‘veritat’. En conjunt, els quatre *Veda*, els *Upanixads* i els *Vedanta Sutras*, s'anomenen *shruti* (‘allò escoltat’: la revelació comunicada per la divinitat a alguns savis en el passat). en contraposició al terme *smriti* (‘allò recordat’: la resta de la literatura vèdica: els *Purāna* o ‘relats antics’, *Les Lleis de Manu*, les *Itihases* (històries que van esdevenir-se realment com la *Ramaiana* i el *Mahabarata*), explicacions escrites del mateix Vyāsa per ajudar els humans a entendre els Veda.

✓ En aquesta reflexió sobre el subjecte, què vol dir, que el jo, en ascètica i mística, no és res? Vol dir que totes les identificacions del jo no són el jo. Dit d'una altra manera: quan et compromets amb un altre, quan et cases per exemple, cal que et casis amb el jo de l'altre. Malament si et cases amb el seu vestit, amb els seus cabells, amb els seus costums: els costums ja són una carcassa afegida al jo. I doncs, què és el jo? La sorpresa, el misteri, l'incontrolable. Si tu no ets capaç de casar-te amb tot això de l'altre, no sents vertader amor. Potser resulta esfereïdor, però és ben bé així. Et cases amb l'aventura; et compromets amb aquella persona perquè et sorprèn i per la manera imprevisible com ho fa tot. Cal que l'altre sigui una font de creativitat. Et cases amb el seu jo, creus *en* ell. Si no ho fessis així, et casaries amb un humà-objecte. Objecte de propietat, de contracte... No amb un subjecte d'amor.

“Para venir a gustarlo todo
no quieras tener gusto en nada.
Para venir a saberlo todo
no quieras saber algo en nada.
Para venir a poseerlo todo
no quieras poseer algo en nada.
Para venir a serlo todo
no quieras ser algo en nada. [...]
Cuando reparas en algo
dejas de arrojarte al todo.
Para venir del todo al todo
has de dejarte del todo en todo.
Y cuando lo vengas del todo a tener
has de tenerlo sin nada querer”
(Joan de la Creu)

NOVIOLÈNCIA I CIBERNÈTICA

✓ Els conflictes sorgeixen per un xoc de forces. En termes científics, Newton posa com una de les bases de la seva física el principi d'acció i de reacció: a una acció li correspon una reacció igual i contrària. La noviolència es regeix per un principi diferent, enunciat per primera vegada per Norbert Wiener, fundador de la cibernetica; és el principi d'acció i de retroacció. Des de la perspectiva de l'acció i la reacció, valgui l'exemple de dos punys amb la mateixa força un que l'altre; l'un vol anar cap amunt i l'altre cap avall en la mateixa línia. El resultat és que no es belluga res. Si un puny fos més fort que l'altre, el faria moure segons la seva voluntat, però la força resultant seria la diferència de la dels dos punys. Si el puny més fort tingués força cinc i el més feble, força dos, la resultant seria de força tres. En aquest cas de l'acció i la reacció sempre es resta; el problema és que la resta pot resultar tan fatal que doni zero, l'anul·lació dels dos contendents. És com aquells boxadors que estan tan equilibrats que, al dotzè o al tretzè assalt, ja no se sap si es donen cops de puny per caure o s'abracen per no caure; no se sap si són enemics o amics. Al meu entendre, la noviolència consisteix en la bona voluntat de no voler xocar, d'acceptar el contrari, de situar el propi interès en el context que l'envolta i en l'aguda intel·ligència per convertir les reaccions en retroaccions. Si agafem el volant del cotxe, per exemple, una mà el fa girar cap a la dreta i l'altra cap a l'esquerra; el resultat és que l'eix té la suma de les forces de les dues mans. El que encara no hem dit és quina és la bona i quina és la dolenta, perquè sempre que hi ha un conflicte, hom pensa que hi ha una part bona i una dolenta. Quan dues forces van cadascuna a la seva i xoquen, fan violència; i quan l'impuls de dues forces es conjumina, aquestes fan noviolència. I és una noviolència activa que suma; per tant, no és un *no*: és un *sí*. En canvi, quan dues forces reaccionen, la violència sembla un *sí* — gairebé sempre hi ha un guanyador—, però és un *no*; és una resta, és una disminució, que pot arribar a valer zero. El resultat, la conclusió, diguem-ne teòrica, d'aquesta explicació seria que és molt més eficaç la noviolència que la violència. Quan una acció va en una direcció i l'altra, en comptes de xocar frontalment, evoluciona de costat o salta per sobre, en comptes de col·lidir amb l'altra, accedeix a la rera guarda o incideix

en la causa o font de l'atac. Aquest equilibri és cibernètic. Opino que l'única solució als conflictes còsmics, inclosos els humans, és aquesta.

✓ Una frase seductora, que podria haver dit Gandhi, és aquesta: “Per què no muntem la societat cibernèticament?” Què voldria poder dir això per a Gandhi? Si aconseguim que la societat, en lloc de ser conflictiva, esdevingui integradora dels conflictes, els contradictoris esdevindran complementaris i, aleshores, s'establirà la pau; a la humanitat li començaran a sobrar energies per barallar-se a propòsit de noves qüestions.

HI HA MOLTES FORMES DE VIOLÈNCIA I CAL NO CONFONDRE LA VIOLÈNCIA DEFENSIVA DE L'OFENSIVA

✓ Hi ha moltes formes de violència. Es metamorfoseja i camufla sempre. Entre les formes de *violència* hi ha la *física*, inclosa la *militar* (antiquíssima, però, encara, també, ben actual). Menys visibles, trobem la violència *política* i la *jurídica*. Ambdues van molt lligades, perquè el cos de lleis del sistema jurídic es gesta als Parlaments, i els Parlaments són les refineries i la quinta essència de la política. Però l'executiu és qui vigila a la pràctica el seu compliment. És obligació seva imposar-lo coercitivament. Ni que la gent obeeixi de gust, cal fer complir la llei no pel gust que s'hi tingui sinó perquè és vinculant. (En definitiva, podríem dir que tot allò que ve de l'àmbit oficial —que sovint ens volen fer passar per l'àmbit públic, i no és el mateix— és coacció.) Encara podríem parlar de violència *cultural* i *religiosa*. La cultura és bona i la religió, en el sentit profund de la paraula, també és bona. Ara bé, tant l'una com l'altra s'han fet servir per dominar. Per tant, una cultura o una religió imposades són violència. I s'hi relaciona d'allò més la violència *jeràrquica*. Hi ha encara violència *generacional*. I violència *de gènere*, de la qual avui es parla molt. També hi ha *violència en la salut*, violència amb els malalts. Si es fan bestieses en tractament terapèutics, imaginem d'altres tractaments de caire psíquic o mental. I una de les formes de violència més determinants és la violència *econòmica*. I hi ha també la violència conscient. Un savi amic meu —l'Agustí

Les 20 negacions de l'hinduisme

- (1) *Satya*, no mentir; recerca de la veritat a cada instant i circumstància.
- (2) *Ahimsa*, noviolència. Pau, salut, amiat, pietat, compassió, paciència.
- (3) *Asteya*, no robar, retornar els deutes, pagar el salari just, no explotar, no oprimir, no esclavitzar.
- (4) *Aparigraha*, no acaparar, no al consumisme, austeritat, saber desprendre's. (Equivalent al vot de pobresa.)
- (5) *Sanka*, no deixadesa, no brutícia, cura, polidesa, deixar les coses ben acabades.
- (6) *Suadeixi*, fer-se les pròpies coses i tenir cura de no viure a costa d'altres.
- (7) *Suarai*, autosuficiència, autodeterminació, disposar d'una economia pròpia.
- (8) *Asana*, posició per meditar.
- (9) *Hartal*, equilibri en el menjar i el beure.
- (10) *Pratyahara*, recolliment de tots els sentits: parlar, mirar, escoltar, assaborir... Saber fer silenci.
- (11) *Santoixa*, control, no avidesa, no luxe. Equilibri en el sexe. Acontentament. No desig.
- (12) *Brahmacary*, dedicació a la transcendència.
- (13) *Tapa*, disciplina, ordre, endreç, clarividència. No atabalament. Prudència.
- (14) *Pranayama*, control de la respiració, darrerar de la qual hi ha *prana* (l'energia vital o força e les coses vives de l'univers).
- (15) *Suadhyaya*, no egolatria, no jo alienat, inflat o fictici.
- (16) *Corresponsabilitat* del que surt bé i del que surt malament.
- (17) *Ixvarapranidhana*, no seguretat, ni en un mateix ni en les coses. Abandó en el Senyor.
- (18) *Dharana*, concentració: conèixer-se i posseir-se per donar-se.
- (19) *Dhyana* oració de meditació. “*Salí sin ser notada*”. El que passa en la mística no és res d'aquest món, perquè s'ha deixat tot i “entrem en” o “sortim a” un altre món.
- (20) *Samadhi*, el lliurament total.

Chaloux de Subirà⁴— parla de “la rara permesa, complicitat i conxorxa, entre l’oprimit i l’opressor”. Té raó. De vegades, sota d’un opressor hi ha un oprimit que es deixa oprimir. No tota la culpa és de l’opressor: també és del oprimit que abandona la seva responsabilitat a mans de l’altre per viure una vida més còmoda o més fàcil. Ai!; si això ens ho apliquéssim a Catalunya!

✓ Quan dues forces molt grans estan enfrontades violentament, què s’ha de fer? Si ets valent, intentaràs primer de convèncer de la noviolència el que ataca i no al que es defensen. Els covards, en el millor dels casos, intenten convèncer els violents defensius. O, pitjor, juguen a neutrals, sense distingir la diferència entre atacar i defensar-se. O, encara pitjor, s’arreglaren amb els atacants, com fa la gent vividora, la gent trepadora, que sempre es posa a favor del més fort per pujar. Certament, hi ha una línia molt borrosa entre la defensa i l’atac. Gandhi deia: “Jo em poso a favor dels violents defensius. Em guardaré prou de predicar-los la noviolència en el moment en què necessiten tota la força per aguantar i resistir l’embat agressor de l’altre. Si sóc capaç d’organitzar un exèrcit noviolent i enfrontar-lo contra l’altre, violent i atacador, llavors podré intentar de suggerir-li: ves-te’n, perquè la nostra manera de fer és millor i fa perillar la teva. Però, si no sóc capaç de contenir l’atacant i afebleixo la defensa violenta dels atacats, encara que només sigui desentenent-me de la seva violència defensora, estic col·laborant amb aquells, és a dir, amb l’escomesa dels violents. Per tant, si resto força al defensor, li caurà al damunt la major força i agressivitat de l’atacant.”

COMPETÈNCIA *VERSUS* COOPERACIÓ

✓ Seria bo que analitzéssim quin model de vida portem dins el cap i si aquest és competitiu o cooperatiu. Els models són unes estructures que portem dins el cervell, que mai no coneixem prou i que mai no critiquem, però des de la qual ho pensem tot, ho fem tot. Som en una societat dominant que, a més, està implantant arreu el seu model de domini i competència. En diuen globalització, d’això, quan, en realitat, és un imperialisme tan encobert com majúscul. I davant de l’imperialisme, una societat que sols sigui cooperativa s’ensorra: els altres la devoren. A fi que no fos devorada caldria fer una revolució social, de valors; una revolució ètica, diguem-ne. Tal i com anem, amb el paradigma que ens governa, no hi ha sortida.⁵ Paradoxalment, és curiós que en venir la planetarització, s’esdevé que ja no és possible la competició total. I el neoliberalisme, lentament, cau. Per què? Perquè se li acaben, diríem, les gaseles que podia devorar. Al final queden només senyors i es devoren els uns als altres.

ESTIMAR DE LA MATEIXA MANERA AMICS I ENEMICS?

⁴ Agustí Chaloux de Subirà (1911-2006), químic de professió fou influenciat pel banquer Horace Finaly, els ensenyaments del qual li serviren per aplicar el mètode científic a les ciències socials i a l’economia. Xirinacs treballà amb ell, sobretot en la dècada dels anys 80 i, amb d’altres persones, van fundar el “Centre d’Estudis Joan Bardina”. Basat en les seves concepcions va escriure un voluminós treball, *Una tercera via econòmica* (inèdit).

⁵ El paradigma és el del pensament únic, que pressuposa un ordre econòmic, natural i espontani —el mercat—, situat en un pla superior, ahistòric, fora de l’abast dels homes. Xirinacs, entre *La fi de la història*, de Fukuyama —pensament únic, economia única, nova *pax romana* o eternitat dogmàtica bastida per Washington— i els consells per enfortir la nostra civilització contra els perills de les foranes de Huntington, a *Xoc de civilitzacions*, proposa un pluralisme cultural cooperatiu; ho trobem a ‘*Pensament únic o pluralisme cultural?*’ dins el llibre *Plantem-nos. Temes vius i pendents per al tombant de mil·lenni* (Barcelona. Proa, 2000)p.55-58.

✓ De vegades els capellans, o l'Església, prediquen la fraternitat universal: tots som germans. Això no és cert; no tots som germans. N'hauríem de ser, però no en som. A l'enemic no el pots considerar un germà, perquè prostitueixes la paraula. L'enemic no és un amic, és una altra història. I cal estimar-lo, sí, però com a enemic. L'Evangelí diu el que diu. "Sigueu senzills com els coloms amb els coloms", interpreta un servidor; i afegeixo: "i astuts com les serps amb les serps."

SUBJECTE COL·LECTIU

✓ A Occident gairebé hem abandonat la noció de *subjecte col·lectiu*; només es tolera com a noció jurídica de persona col·lectiva, com per exemple una empresa. Però no es creu que hi hagi una ànima col·lectiva amb responsabilitat i lliure albir propis. Molts, a Occident, ni tan sols creuen que hi hagi, tampoc, ànimes individuals. Ens tractem com màquines. Ara bé, les ànimes col·lectives existiren en la consciència humana amb plena acceptació durant molts segles i, aquí, una de les persones que més les va defensar va ser Averrois,⁶ àrab famós de Còrdova, i la introduí al món cristià tot i que li costà molt, perquè en el món cristià encara que pràcticament s'havien acceptat les ànimes col·lectives fins a Sant Agustí, després, ja no. A la Bíblia hi ha ànimes comunes; se'n diuen àngels: l'àngel de Pèrsia, l'àngel d'Israel... Si les coses són així, qui té cura de l'ànima de Catalunya?

LA PETITA VEU SILENCIOSA, EL CIRCUIT DE LA VISITA I L'ADORACIÓ (SAMYAMA)

✓ Hi ha una cosa que impressiona de Gandhi. Deia: "Jo no tinc gaires problemes, perquè tinc una petita veu silenciosa dintre meu que em guia". És silenciosa en el sentit que parla molt poc, fa molt poca remor, però es nota. De vegades hi poden haver silencis que comuniquen moltes coses. Gandhi seguia aquesta veu silenciosa que li anava bé per a l'acció. Sòcrates també parlava el seu *dáimon* interior. Cal, però, treballar-la aquesta veu. No és fàcil discernir-la, perquè esta molt barrejada amb els instints, els desigs egoistes, les normes d'educació. I discernir-la, per a Gandhi, és la feina de l'oració, de la meditació. S'han de treure les palletes, la brutícia, el fang i fer una font ben feta d'on sorgeixi l'aigua neta. Tenir cura d'aquesta veu és essencial. És a dir, el que va a la seva, topa amb totes les cantonades; el que acull aquesta veu, rep la veu de l'univers que parla a cadascú tenint en compte totes les condicions de la resta de l'univers, cosa que nosaltres, per molt ecologistes que siguem, mai no abastarem. No podem abastar, posseir i dominar l'univers! Si voleu, es pot dir que l'univers ens posseeix, ens domina i és ell qui ens guia a nosaltres. Nosaltres som un aspecte de l'univers que sols pot actuar en llibertat fins a cert punt. Cal actuar d'acord amb el conjunt i és aquesta veu silenciosa qui ho diu.

✓ Ull viu!, no es tracta sols d'una 'veu'. És 'veu', que vol dir llum, claredat, intel·ligència, raonament, argument i dues coses més: 'força' i 'felicitat'. És 'força'. Junt amb la claredat de la veu hi ha un paquet de força addicional, enganxat a la veu. S'esdevé justament el que dic: la veu ve amb força, és a dir: la llavor de la veu ens ve

⁶ Averrois, nascut Abū-l-Walīd Muhammad ibn Rušd (Còrdova, 1126-Marràqueix, 1198), filòsof, metge, jurista i astrònom d'Al-Àndalus. Afirmava que l'ànima està dividida en dues parts, una individual perenne (*intel·lecte passiu*) i altra divina i eterna (*intel·lecte actiu*), comuna a tots els homes. L'*intel·lecte actiu* es converteix en *intel·lecte passiu* quan es troba unit a l'ànima humana. La condemna de les doctrines d'Averrois el 1277 —que sobrevisqueren en autors posteriors—, preocupà a Tomàs d'Aquino, que volgué salvar -ne part.

acompanyada d'adob, ja que porta força i seguretat, estabilitat interior, per defensar allò que se'ns demana. La tercera cosa que dóna és felicitat; a nivell animal seria plaer i a nivell humà felicitat. És a dir, que és una '*gozada*' fer la voluntat de Déu.

✓ També hi ha un cicle psicològic que tots ens hem repetit cent o mil cops. A la vida, de vegades estem deprimits, capolats, o bé tenim algun problema que pot ser gros o petit. Per exemple, has perdut una clau que t'han donat. Comences a tenir un petit problema i t'has d'espavilar només confiant en tu. Busques i intentes recordar on l'has posada, etc. De vegades es troba, però, de vegades, no. Arriba un moment en què desisteixes de buscar-la i abandones la batalla; al cap d'algunes hores, quan ja no hi penses, la trobes a la butxaca de la jaqueta. D'això en dic la *Visita* del que ho sap tot. I amb aquesta Visita trobes la clau perduda o la solució del problema que tenies. Aleshores ve el repòs, fins que una altra cosa et torna a inquietar. I així anem per la vida. Podríem dir que ens deixem endur per l'exaltació i, després, per la depressió. Esforç i deixar-se anar. Aquest cicle que he exposat a propòsit d'un tema banal com el de la clau, el podem aplicar a problemes o decisions més importants. També podríem veure-ho en el cicle de la infància, l'adolescència, la joventut, la maduresa i la vellesa. Cada temps per a cada cosa. Petit consell: primer *adora*, i que la clau quedi en segon terme. Quan tinguis un problema no busquis mai la solució, busca la connexió amb el fons de l'univers, que té totes les solucions.

✓ La paraula "*ad-oració*" vol dir posar la boca (...) en una cosa. Però, en l'àmbit de la mística, l'adoració és l'acte més sublim de la persona humana individual i col·lectiva. Hi ha una actitud interior de viure de cara a l'ànima universal i d'esquena al món tot i que se segueix actuant en el món, i que és l'actitud del profeta. El profeta és una persona a la qual Déu té el cor robat. En comptes d'allò que sortia als contes de vendre's l'ànima al diable, si volem, podem vendre-la a Déu. Ell et posseeix, i un posseït de Déu és un adorador. És una persona que està de cara a l'univers per amor desinteressat.

✓ Aquest exercici tan pregon de connectar amb l'univers es pot fer amb una vulgar clau perduda. Però succeeix que, si una persona va seguint aquesta veu, la veu cada vegada es fa més forta. La gent, una vegada l'ha sentida, té por d'aquesta veu, perquè sovint demana coses diferents de l'ordenament social que ens envolta.

LA LÍNIA D'UNIVERS I LA FONT DIVINA DE L'ÀNIMA UNIVERSAL

✓ Una altra consideració que pot ser interessant respecte a tot el que diem és allò que anomeno "*línia d'univers*". Ve a tomb perquè l'exercici de l'obediència —externa a tu— i el de la llibertat —interna— de vegades semblen contraposats. En el cas de què parlo, el límit és encara més fi: es tracta del conflicte entre el teu propi lliure albir i la veu interior o divina. Si obeeixes aquesta darrera ja no fas el que tu vols sinó el que ella vol i, per tant, sembla que la teva llibertat queda minvada. Doncs bé, en aquest cas som davant d'una realitat misteriosa. No es tracta d'una altra persona que entra en competència amb tu mateix, sinó que es tracta del Tot, en el qual joestic submergit com un nen en els braços de la mare. I això és l'important. Es dóna una situació rara, perquè, aquest Tot, aquesta *ànima universal* vol el millor per a mi, però no ho vol sense mi i vol que jo li digui que sí. Això es podria resumir si diem que la màxima llibertat és renunciar a la llibertat per la voluntat del guany universal. Ara bé, se't reclama que siguis tu el que renunciïs i això és un acte molt pur de llibertat. A més a més, si no ho veus clar, pots retirar-te. Mentre no hagi mort, pots esquivar la petita veu silenciosa i

dir “Això no ho vull”. Nosaltres manem sobre el món però l’ànima universal mana sobre nosaltres. L’ànima universal no es pot manipular com es manipula el món. Les temptacions de Jesús són trampes fallides que li posa Satanàs, perquè manipuli l’ànima universal com es pot manipular el món. I Jesús li dóna carabasses perquè sap que l’ànima universal no es pot maneflejar. Doncs bé: per desgràcia, la immensa majoria de les religions institucionalitzades no fan gairebé res més que manipular Déu i intentar reduir Déu a llur servidor; els capparets d’aquestes religions es diuen representants de Déu, però l’administren de tal manera que Déu ha de fer el que ells volen. El fan passar forçadament per uns sagraments, unes lleis dogmàtiques, unes lleis morals, un dret canònic, una litúrgia. La vena religiosa és molt més profunda que tot això i està molt més enllà de nosaltres. Si volem, si la deixem entrar, ens posseeix pel cantó més inesperat.

✓ La veritat en la “força de la veritat”, com Gandhi entenia la noviolència, no pot reduir-se a cap idealisme meu ni és el que jo puc voler o anhelar. És el que vol l’univers per a mi. A la roda de la vida que pretenc exposar, tota la part de pujada (“Repòs → Problema → Recerca”) és esforç. En canvi, la part de baixada (“Visita → Adoració → Solució”) és com el vent que empeny la vela del vaixell. Quan una persona ha arribat a dalt de tot, es pot estalviar l’esforç perquè està sempre cara al vent de Déu.

TÈCNiques GRADUALS DE LA LLUITA NOVIOLENTA

-Cooperació: El primer que ha de fer un noviolent és cooperar amb l’adversari. Purificar la pròpia visió de les coses i posar-se al lloc de l’altre, donar-li joc. Això permetrà palesar-li més clar el seu error.

-Denúncia: Quan la posició de l’altre no és prou clara, després d’haver fet un esforç seriós per comprendre-la, cal ser valent. No podem seguir cooperant amb el mal. La prudència no ens pot fer covards. El temps de la paciència no és infinit. Cal denunciar-la. Però amb astúcia. Gandhi i Jesús ho recomanen (Mt 10,16). La denúncia ha de ser coratjosa, no clandestina, amb llum i taquígrafs, encara que no cal que sigui solemne i espectacular. Recordeu allò que diu l’Evangeli, tan bonic: “Quan vagis a oferir el teu do, si tens alguna cosa contra el teu germà deixa l’ofrena al peu de l’altar i vés primer a reconciliar-te amb el germà” (Mt 5, 23-24). Si no ho fas així, l’ofrena no té cap sentit. Si et reconcilies, magnífic; si no ho aconsegueixes, busca dues o tres persones de la comunitat, que siguin sàvies i bones i amb elles intenteu trobar la solució al problema. Si s’aconsegueix perfecte; si no, comuniquen-ho a la comunitat. És a dir, la denúncia pot ser perfectament gradual; no necessàriament ha de ser un espetec d’entrada. Com menys denunciis millor i, si ho fas, millor que sigui en un àmbit restringit.

-No cooperació (resistència passiva): Ha arribat el moment d’emprar la força de la no cooperació amb l’adversari, la resistència passiva, sens dubte el punt més negatiu de la teoria i pràctica de la noviolència. Xirinacs posa exemples d’aquesta resistència: Els objectors de consciència que s’asseien davant Capitània general, el Tancament de Caixes de 1899, la novel·la de Pedrolo *Acte de violència*, l’eslògan de Bernardette Devlin⁷ a l’Ulster —“No pagar impostos és més eficaç que tenir tancs”— o els dejunis i vagues de fam

⁷ Josephine Bernadette Devlin McAliskey (1947), política irlandesa, va fundar el Partit Socialista Republicà irlandès i va assolir gran notorietat l’any 1960 en els conflictes de Derry/Londonderry quan era estudiant de psicologia. Catòlica, nacionalista i progressista, amb 22 anys va ser elegida a la Cambra dels Comuns representant l’Ulster.

-Desobediència civil: Aquí la desobediència s'entén com el *feed back* retroactiu que complementa l'acció de l'obediència. Contra el vici de manar malament, hi ha la virtut de desobeir. És una correcció del manar malament. Xirinacs, posa com exemple la desobediència sobre l'impost de la sal a l'Índia i en dona la teoria política a partir de Jürgen Habermas, John Rawls i Günter Frankenberg. "Un acte de desobediència cívica ha de ser, abans de res, un acte públic, no clandestí, no violent, conegut per les autoritats i avaluat per la policia". Els càstigs que posa el sistema són el punt de suport de la palanca de la no-violència per engegar el sistema en orris. L'única manera que té el sistema per defensar-se del no violent que porta una actuació e desobediència cívica és ignorar-lo, fer veure que no el veu, que no hi és. Sobretot, no permetre-li de sortir a cap diari, a cap emissora de ràdio o TV, a cap mitjà ni enlloc. Si els professionals dels mitjans baden (i, de vegades ho fan!), és clar, et mors. És la forma moderna de crucificar el no violent.

-Accions alternatives: Aquesta cinquena fase es resumeix així: "Si no trobes camí, fes-te'l". Si veus que algunes coses no estan bé, doncs les has de millorar i fer-ho per la via directa, encara que sigui il·legal.

UN NOU MODEL DEMÒTIC DE SOCIETAT

✓ Xirinacs acaba el llibre oferint les línies mestres d'un nou model de societat que denomina "demòtic", governada pel principi de solidaritat, on l'àmbit públic participatiu no es confondria amb l'àmbit oficial, l'economia seguiria els principis d'un corregit capitalisme comunitari i els poders de l'Estat serien tan independents que els membres del govern no serien ni tan sols del partit majoritari. L'arrel d'aquest model és que la societat estigui tramada per comunitat troncal⁸ en l'orbit de les assemblees, començant per la de llar, seguint per les de carrer o barri, de municipi, de comarca, de regió, de nació...

"Davant d'aquest model demòtic, la gent em pregunta: una assemblea en un lloc i un Parlament en un altre? L'assemblea és un contrapoder? Responc: No. Es tracta de recuperar l'àmbit públic. L'anihilació de l'àmbit públic fou consumada per la Revolució Francesa, però ja venia empenya de molt enrere, dels estats absoluts que havien intentat destruir-ho tot, fins i tot els parlaments. [...] La gent encara em demana, per què en calen dos? Doncs perquè el model demòtic és cibernètic i la cibernètica requereix un grau d'intel·ligència una mica més alt (acció i retroacció) que el que estem avesats a fer servir (acció i reacció). L'Estat —acció— és el controlador del poble —reacció. L'assemblea és una *retroacció* que actua sobre l'acció que fa tot Estat."

L. B. i G., Olot-Barcelona, III-09.

⁸ Xirinacs, al tombant de segle, va donar moltes voltes a aquests conceptes, teòricament i pràctica. Des del vessant teòric, des de 1999 es posa a escriure *Comunitat humana*, llibre que no dona per acabat de corregir fins al 2001 tot i que ofereix alguns tasts de les seves concepcions a *La comunitat humana* dins AA.DD.: *Propostes per a una Catalunya desitjable*, coordinació: M. Olivella i M. Sacasas (Barcelona: Ed. Mediterrània, 1999)p.63-74; *Una "hipòtesi" per al nou mil·lenni* dins "Aloma/Revista de Filosofia i Ciències de l'Educació" (Barcelona: Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació Blanquerna, 1999)pp.50-64; *El domini públic. Espai d'economia social?*, "Nexe / Quaderns d'autogestió i economia cooperativa", núm. 3 (1999)pp. 81-95; *La comunitat humana* dins "Via Fora!", núm. 62 (Ripollet: Enllaç, Promotora de cultura popular, tardor 1999)pp. 269-275. Des del vessant pràctic, li havia vist elaborar esquemes dels seus propis veïns de carrer per tal d'organitzar tota la ciutat de Barcelona en aquesta mena d'assemblees. A *Plantem-nos!*, o.c., p.222-223, escriu: "Una comunitat troncal, per l'efecte d'assumir responsabilitats plenes, també gaudeix del dret ple de sobirania. És l'arrel de tota sobirania sobre allò que l'afecti. Definida així, la primera comunitat troncal és la llar, unió lliure i responsable entre individus iguals. La segona, la comunitat de veïns, el carrer, el barri, el districte, entre llars. La tercera, el municipi, entre baris. La quarta, la comarca, entre municipis. La cinquena, la regió, el país, entre comarques. La sisena, la nació, en sentit estricte, entre països. I així successivament fins arribar a la comunitat universal de nacions. No cal dir que Europa hauria de ser una comunitat de les nacions d'Europa, l'Europa de les nacions".

RESUM

En aquesta síntesi del llibre *Filosofia i pràctica de la noviolència*, de **Lluís M. Xirinacs** (1932-2007), l'escriptor Lluís Busquets i Grabulosa, que n'ha vetllat l'edició, ens n'ofereix els eixos principals, començant per definir el concepte noviolència des de la cibernètica i per emmarcar-lo dins del terreny sagrat de la “força de la veritat” del subjecte — que, segons Gandhi, “neix dins el cor, a cada moment, segons les circumstàncies, i pot canviar a cada nova circumstància”—, una veritat no reductible a cap anhel particular sinó identificable en allò que l'univers vol per a cadascú. Per això Xirinacs parla d'un misteri lligam de les persones amb l'univers —l'adoració— i escriu que, en mística, el jo subjectiu “no és res” o, en d'altres mots, “que totes les identifications del jo no són el jo”, perquè el jo de l'altre és “la sorpresa, el misteri, l'incontrolable”. L'autor exposa diverses formes de violència emmascarades en el món d'avui, proposa el camí espiritual de les *Vint negacions hinduïstes* per adquirir el domini de nosaltres mateixos, repassa les tècniques graduals de la lluita no violenta — *cooperació, denúncia, no-cooperació (resistència passiva), desobediència civil i acció alternativa*— i ofereix un nou model demòtic de societat, arrelat en les comunitats troncales de ciutadans i no en l'actual massificació del poble, cosa que denuncià en el seu *Acte de sobirania* final, en lliurar la seva vida a la Transcendència.